

SLOVENSNIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 25. avgusta 1939

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrúžna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Misel slovenske skupnosti

I. Nekaj življenjski resnic nam je treba kot skupna last

Teoretično razglabljanje o slovenskem vprašanju se zdi marsikomu nepotrebno. Žal ni tako. Zakaj je v našem narodnem življenju toliko nejasnega hotenja, toliko kolebanja, dvomov, malodušja in nasprotujočih si skrajnosti v javnih prizadevanjih? Zakaj se najbližji somišljeniki razhajajo, kakor hitro gredo v obravnavanju našega narodnega vprašanja količkaj v globino? — Ni je velike stvari brez močne, jasne misli. Čim višja je stavba, tem čvrstejše morajo biti podstave. Zadnjič je nekdo v »Sloveniji« zagovarjal potrebo po neki slovenski narodni filozofiji. Kakorkoli bi imenovali to stvar, res je da pogrešamo nekih skupnih preprostih, povsod priznanih načel in resnic za svoje narodno življenje. Nimamo, kakor neki narodi, dragocenih zgodovinskih izročil, ki bi dajali našim narodnim prizadevanjem trdno hrbtnico. Od vseh strani pritiskajo na nas tuji vplivi. Tuja miselna navlaka nam otežuje spoznanje naših skupnih stvarnih življenjskih potreb. V tem norem svetu, ki nas vsak dan zasipa s svojimi dogodki, spremembami, novotarijami, težimi okolikori se da izenostavljenem načinu doživljanja, sprejemanja in podajanja. Neka hotena preprostost, neproblematičnost postaja psihologična potreba modernega človeka. Kako se naj znajde naš dobri Slovenec v tem razburkanem svetu, če ga sleherni dan postavlja pred novo vprašanja, ga vedno znova meče iz tira, če ga sleherni dan obhajajo dvomi o smiselnosti naših narodnih naporov in če v svoji strasti po analiziranju in pretiravanju lastnih napak ne pozna meje? Zato v resnici pogrešamo neko skupno miselno življenjsko osnovo, nekaj preprostih življenjskih resnic in modrosti kot skupno last in skupno izhodišče vsega našega javnega življenja in prizadevanja, nekaj trajnega v tem spremeni in njajočem se svetu. Naj o teh stvareh razmišljajo vsi, ki so za to poklicani, in naj povedo svoje mnenje in svoje misli.

II. Kaj bi nam morala misel slovenske skupnosti pomeniti.

Če bi me kdo vprašal, katera načela in ideje naj bi se uveljavile kot vodilne v slovenskem javnem življenju, bi naštel tri: **misel slovenske življenjske skupnosti, misel avtonomnosti slovenskega narodnega, to je duhovnega in stvarnega življenja in načelo dosledne ekonomije naših narodnih moči.** Pripravljen sem na ugovor, da so to tako splošne misli, da v vsakdanjem življenju ne bi vedeli kaj z njimi početi. Morda pa le ni tako. Naj se danes ustavim samo pri misli slovenske skupnosti, ki jo radi poudarjamo, a enako radi zlorabljam.

Misel slovenske skupnosti bi se morala manifestirati v zavesti naše skupne življenjske usode, v brezpogojni solidarnosti Slovencev nasproti zunanjemu svetu v spoznanju, da so neke zadeve, vrednote, prizadevanja, ki nas družijo preko vseh socialnih, kulturnih in političnih razlik in nasprotstev v živo enoto, in v pripravljenosti, da jim podredimo vse svoje posebne koristi in prizadevanja; ona bi se morala javljati v zavesti duhovne povezanosti vseh rojakov doma in za mejo, v zavesti naše odgovornosti za njih usodo, v tem, da vidimo v vsakem Slovenceu najprej rojaka in potem šele vse drugo, izpričati bi morala svojo moč v tvorni skrbi do vseh socialno zapostavljenih in izkoriščenih in v volji do pravičnejše ureditve naših socialnih razmer, svoj izraz bi morala najti v našem naporu, da vsak na svojem mestu in svojem poklicu stori svojo dolžnost in s svojim zgledom in svojim delom koristi skupnosti in v našem prepričanju, da odgovarja vsak od nas za svoje dejanje in nehanje narodni celoti, da ni napredka in rasti celote brez duhovnega in moralnega napredka in rasti posameznika.

III. Nedopustno utesnjevanje ideje.

Daleč smo še proč od takega pojmovanja ideje slovenske skupnosti. Povsod vidimo, kako jo samovoljno utesnjujejo, ali pa spreminjajo v lagoden vzor, za katerega se lahko ob svetkih navdušujejo, ob petkih pa nanj pozabljajo. Da, vsak človek se rad navdušuje, a kolikor se da poceni, brez odgovornosti, žrtve in tveganja. Vidimo pri nas prizadevanja, ki naravnost zanikajo nujnost in smiselnost poudarjanja naše narodne skupnosti. Med delom slovenskega delavstva srečavamo po zaslugi njih voditeljev nazore, kakor da bi bilo poudarjanje narodnega načela in boj za narodne pravice zadeva meščanstva, ki se delavskega razreda ne tiče. Imamo še socialistične teoretike starega kova, ki vidijo v naraščanju narodne zavesti oviro za razvoj proletarske zavesti. Ne ločijo nacionalizma od upravičenega boja naroda za svoje življenjske pravice, narodnega šovinizma od zavesti odgovornosti, ki jo ima vsak kulturni človek za usodo svojega narodnega občestva. A tudi med naprednejšimi zastopniki levice srečavamo ljudi, ki govorijo o narodu in narodni skupnosti kot o skupnosti delovnega ljudstva, istijo torej misel slovenske skupnosti z mislijo skupnosti proletariata in priznavajo narodni boj le toliko, kolikor je hkrati boj za socialne pravice delavstva in kolikor je narodno načelo revolucionarno načelo. Tudi ti niso do danes premislili progresivnega in funkcionalnega pomena načela v razvoju človeške družbe, niso dojeli zadnjega smisla narodne diferenciacije in niso prodrli v zadnje bistvo narodnega vprašanja, čigar socialnega značaja pri nas seveda nihče ne misli zanikati. Zato njih javni nastop za narodne pravice in njih poudarjanje potrebe po skupnem nastopu ni tako prepričevalno, kot bi bilo stvar v korist.

Smisel narodnega življenja in narodne skupnosti so še manj dojeli nacionalisti, ki gledajo na narod vse preveč s političnimi naočniki, z vi-

dika njegove zunanje veljave in moči, ki ga zato radi istijo z njegovo organizacijsko obliko, državo. Te vrste Slovence naša številčna majhnost najbolj boli. Zato se najraje oklepajo nekega meglenega veslovanstva ali jugoslovenstva, in v času zunanega pritiska se jih najprej loti malodušnost in najprej začenjajo dvomiti v narodno prihodnost. Ti tipično meščanski ljudje bi pod stalnim pritiskom, kakor so mu izpostavljeni zamajni Slovenci, neprimerno prej klonili, kakor slovenski kmečki človek.

Nazadnje je pri nas močno zastopana tista zvrst Slovencev, ki bi rada slovenstvo in misel slovenske skupnosti monopolizirala zase in za svojo politično skupino in je zato pripravljena zatreti vsak poizkus druge skupine, da bi si to misel osvojil akot svojo vodilno. »Slovenija« je zadnjič tako miselnost pravilno označila kot narodno krivverstvo. V najboljšem primeru bi hoteli ljudje iz tega tabora s pojmom slovenske skupnosti zajeti tisti del slovenskega ljudstva, predvsem kmečkega, ki je nositelj slovenskih ljudskih izročil in predstavlja najštevilnejši sloj slovenskega naroda, medtem ko bi v svoji varuški skrbi za slovenstvo, ki ni vselej nesebična, radi izključevali iz slovenske skupnosti vse, kar se je temu ljudstvu in njegovim izročilom bolj ali manj odtujilo. A vsi taki poizkusi so z narodnega vidika težke zmote in naravnost nasprotujejo načelu ekonomije narodnih sil, ki je za majhen narod življenjskega pomena. Nobena politična ali katera koli druga skupina se ne more istiti s slovenstvom in slovenskim narodom in slovensko skupnost, če naj bo prava in resnična, mora zajeti vse slovenske ljudi, vse rojake doma in na tujem, zavedne in nezavedne, dobre in slabe, naj bodo tega ali onega prepričanja, pripadniki vseh stanov in slojev, v slovensko skupnost moramo sprejeti tudi vse tiste ljudi, ki niso naše krvi, a so povezani znašo usodo in našo zemljo in čutijo z nami. Le tako pojmovana misel slovenske skupnosti lahko postane plodna in vodilna za naše narodno življenje.

(Dalje prihodnjič.)

Občina in njena samouprava

Slovenska občina, kakršno smo podedovali po Avstriji, ni bila idealna. Ali bila je v neprimerno večjem obsegu bolj svojepravna, ljudstvu bližja in neposrednejša, kot je to današnja občina. To velja tako za podeželske, kakor za tako imenovane avtonomne mestne občine. Predvsem so bili udje občinskih odborov ali svetov brez izjeme vsi izvoljeni s tajnim glasovanjem ob strazmerni in enaki volilni pravici. Kroglice so tajnost nekoliko kvarile.

Uvedba diktature je to občino odstranila, že prej pa so dosegli v slovensko mestno občino tisti, ki se jih drži v slovenski politični zgodovini po krivem prilastek »napredni«. Za Ljubljano jim je služil klerikalni zmaj, za tri ostala mesta pa nemštvo kot trojanski konj, s katerim so odstranili najprej sorazmernost volitev s predpisom, da dobi navadna večina glasov prednostno število mandatov. Zanimivo je, da je prav to načelo obstalo tudi v organizaciji občin iz leta 1933. Vendar je takratna stopnja demokracije našla sredstva, da so se iznajditelji gornjega predpisa pred letom 1929, dostikrat, zlasti v Ljubljani, precej opekli in se morali zatokati h — komisariatom. Če me spomin zelo ne vara, je preživela Ljubljana v dobi med 1918 in 1929 manj let pod izvoljenimi mestnimi sveti, kakor pa pod komisariati. Obe tradicionalni slovenski malomeščanski stranki sta se na hrbtu ljubljanskih meščanov posluževali komisariata za borbo v slogu »Boltatovega Pepeta« in »Ate Naroda«.

Poseben trn v peti pa je bila slovenskim »naprednjakom« slovenska kmečka občina, ki jo je že mali obseg, enak fari, silil pod »jarem farov-

ža«. Ko so tedaj leta 1931. ljudje iste miselnosti zamenjali svoje nasprotnike, ki jih je diktatura odstranila, potem ko je užila njihno prvo pomoč, in ko so ti ljudje pričeli izvajati diktaturo, so se vrgli tudi na preučevanje preureditve slovenske občine in so tudi hitro našli dvojne sredstev za predrugačenje te občine. Predpisali so z občinskim zakonom velike občine in določili, da državni uradnik ne sme kandidirati prej, kot na sedmem mestu.

Velike občine se že ozemeljsko ne ujemajo s farami in v vsaki občini prejšnjega obsega so se nahajali zanesljivo vsaj župniki, kaplani in učitelji kot državni uradniki. Zadnjih so se posluževali »naprednjaki« tako vedno samo za agitacijo, ne za vodstvo, ki je bilo pridržano gostilničarjem in trgovcem, zato prepoved kandidiranja na prvih šestih mestih ni pomenila za učitelje nobenega ponižanja. Župnike in kaplane so pa s takim predpisom duhovito odstranili iz občinskih uprav, jih posadili v glasovalni stroj, ki je dobil ime »občinskega odbora«, oziroma, ker so župniki in kaplani takrat zanesljivo kandidirali na opozicijskih seznamih, so jih odstranili s pomočjo »razdelitve mandatov« tudi iz občinskih odborov. Seveda so bili za svojo duhovitost bogato poplačani leta 1936., ko niso imeli več krmila v rokah, temveč so ga morali odstopiti spet svojim nasprotnikom.

Ustvaritelji tega občinskega zakona so drugače utemeljevali podobne predpise. O tem ne kaže pisati, ker se vsak lahko prepriča, kakšni so bili »razlogi« teh predpisov, iz v cirilici napisane razlage k občinskemu zakonu, ki ga je izdal Slove-

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

nec, kateri velja za uradniškega sodelavca pri sestavi tega občinskega zakona in še nekaterih drugih iz let 1951. do 1955.

Zakon o občinah z dne 14. marca 1955, veljaven za vse občine razen onih, ki jih našteva § 156., je stopil v veljavo v celoti; uporabljajo se tudi njegovi vodilni predpisi, zaradi česar smo preživeli že dvakrat volitve po njih. Zakon o mestnih občinah z dne 22. julija 1954, drugače dvojček prvega, je tudi stopil v veljavo z vsemi predpisi; čeprav pa naj bi se po zadnjem zakonu izvolili samo dve tretjini občinskih svetovalcev, tretjo tretjino pa naj bi imenoval od zgoraj ban izmed osebe, ki se razumejo na komunalna vprašanja, se volilni predpisi tega zakona še ne uporabljajo in imamo že pet let po uveljavljenju zakona samo imenovane občinske svete in načelnike v »avtonomnih mestih«.

Oba zakona nista značilna samo po tem, da sta občine in mesta u-c-dinjevala na področju vse države, temveč po tem, da sta jih uniformirala. V državi enega naroda in brez vsakršne tradicije bi ta dva zakona po svojih splošnih določilih odlično služila. Zlasti dobra bi bila, če bi bili volilni predpisi drugačni. V tem primeru bi se namreč rudimentarna avtonomija občin, ki jo oblično priznavata, samodejno uveljavila. Pri danih razmerah se razloček med nadrejenostjo upravne oblasti in med njeno nadzorstveno funkcijo povsem staplja in so občine stvarno le pisarne na kraju samem za državne upravne, finančne in vojaške oblasti. Spričo tega na primer miti tako edinstveno določilo, kakršno je ono v § 125. občinskega zakona ali ono v § 154. zakona o mestnih občinah, določilo, ki razen § 111. zakona o upravnem postopku nima enakega v našem upravnem pravu, ne učinkuje. Upravne oblasti se mu znajo izogniti s pomočjo — zakona o društvih.

Z občinskim zakonom je postala običajna občina kompromis med birokratičnim uradom in samoupravo. Občinski zakon je razveljavil vse prejšnje oblike občinskega dela in to delo vklestil v hierarhični ustroj treh stopenj: župan, v očeh zakona predsednik občine, občinska uprava in občinski odbor. Slednji ima na videz najvišjo oblast v občini, v resnici pa nobene, temveč je zgolj glasovalni stroj. Krivdo za to imajo volilni predpisi, ki izročajo občino stranki, ki je zmogala z navadno večino glasov nad vsemi drugimi. Pri javnem glasovanju je jasno, katera stranka je to vsakokrat. Če bi se volitve v mestne občine kdaj izvršile, bi vse to veljalo v postreženi meri tudi za mesta. Kajti tretjina občinskih svetovalcev bi bila postavljena izmed onih, ki bi jim upravna oblast priznala, da se razumejo na komunalna vprašanja. Ker tvorijo v mestih važen del volilcev državni uradniki, je na dlani, kakšno lice bi imeli taki občinski ali mestni sveti ter kakšno lice bi imela sama občina.

Današnja občina je skrajno nepriljubljena in ljudstvu tuja, kar se vidi posebno iz okolnosti, da zmaguje tradicija prejšnjega načina dela v občini — po odsekih — še dandanes. Še tisti, za politično korist katerih je bil občinski zakon leta 1953. izdan, so hiteli po izvršenih volitvah ustanovljati poleg občinskih uprav tudi odseke in se niso niti malo zavedali, da je odseke novi občinski zakon odpravil, ker je vso občinsko upravno delo izročil upravi zato, da morebitna opozicija sploh ne vidi v zaledje dela.

Občinski zakoni so zglede zgrešenosti mehaničnega u-c-dinjevanja in uniformiranja, ki naj bi pripomogla k prodoru ideje državne in narodne edinstvi, ki je ne nazadnje tudi ideja uniforme.

Ukvarjamo se danes z njimi zaradi tega, ker mislimo, da bo gornji opis dobro služil za boljše razumevanje preosnov, ki jih predlaga načrt dr. P. pod naslovom »Samouprava občine« takole:

Občina mora biti v resnici naravna in gospodarska enota, ki se mora po svoji izvoljeni upravi brigati v prvi vrsti za blagostanje prebivalcev občine ter za splošni napredek občine. V njej se pojavlja samouprava tudi v upravnou izvršilni stroki oblasti in poleg samoupravnega področja.

Prekršitev občinskih samoupravnih pravic in zloraba državnih organov pri izvrševanju zakonite nadzorstvene naloge ter občinskih organov

pri izvrševanju njih službe se morata podvreči strogim sankcijam.

Zakon o občinah mora biti izveden kot načelni zakon, zakonodajni samoupravi banovine pa mora biti prepuščeno izdajanje podrobnih predpisov, posebno glede na finansiranje.

Koliko je v tem načrtu preosnove nasproti današnjemu stanju?

Prvi odstavek načrta postavlja obris ozemlja in namena občine. Že sedanji občinski zakon pravi v § 2. o občini, da je po prostoru nepretrgana — naravna in gospodarska — enota. In res so so upravljači tistih časov na podstavi tega občinskega zakona številne slovenske občine »prekomasirali« in preimenovali, govoreč pri tem o potrebi, da se ustvarijo »zdrave«, tvorno podprte in — naravnim in gospodarskim zahtevam ustrezajoče občine, kar dotakratne baje niso bile. Videli smo pa naslednike takratnih upravljačev, ki so očitali novim občinam, da so nastale, se uredile in povečale izključno iz strankarskih razlogov, torej čisto gotovo brez ozira na »naravne in gospodarske potrebe« kraja ali v občino združenih krajev. Zato so novi upravljači kar hitro spremenili stvar v tisto stanje, ki je bilo pred letom 1955., češ: takrat so pa občine res ustrezale zahtevam »narave in gospodarstva«. Nauk: sedanji občinski zakon, ki sprejema isto vodilo kot dr. P., ni bil sposoben ustvariti občine, ki bi bile »naravne in gospodarske enote« dalje časa, kot je na trajal režim, ki jih je uredil. Zdi se, da računa s to skušnjo tudi načrt, kajti v njem najdemo bodurek »v resnici«. Tragična za ta »v resnici« je seveda okolnost, da so prav tisti, h katerim se politično prištevata načrtnik, pričel pri nas z operacijami ustvarjanja »naravnih in gospodarskih enot«, o katerih so pa vsi drugi imeli drugačno mišljenje.

Tudi naloge občine so v sedanjem občinskem zakonu določene s skoro dobesedno enakimi izrazi kot v načrtu. Tako kot načrt, govori § 76. občinskega zakona v prvem odstavku.

Dr. P. poudarja kot posebno znamenje občinske samouprave tudi nalogo, da vrši občina upravno-izvršilno oblast. Tudi ta naloga je odmerjena že sedaj občini. Vendar se odstop poslovanja vrste na občine doslej še ni izvršil, oziroma postopa praksa tako, kakor da občinski zakoni tega ne bi predpisovali. Dr. P. mora to prav dobro vedeti iz lastne skušnje, nabrane do septembra leta 1955.

Razčlenitev prvega odstavka načrta o »samoupravi občine« nas prepričuje, da temeljna določila sedanje ureditve občin niso v nobenem naspotju z načrtom; z drugimi besedami: načrt osvaja današnjo ureditev občin. V tej smeri ni preosnove.

V drugem odstavku se načrtnik vrača k njemu zelo priljubljenim »sankcijam« za zlorabe pri občinskem delovanju in na škodo občinske samouprave pri poslovanju državnih organov. Vsa ta sredstva so že sedaj predmet številnih določb občinskih in drugih zakonov — tudi kazenskega zakonika — in so nekatere sankcije naravnost krute, to je težje kot posranske kazni kazenskega zakonika. Vsaj berejo se tako. Kako pa je z njimi v resnici, se bo mogoče pomeniti že v kratkem bolj razločno. Tudi v tej smeri načrt ni preosnova.

Dvajsetletnica „Odrešene Italije“

Takoj po končani vojni je bilo ustanovljeno v Primorju društvo »Italia Redenta« (odrešena Italija). To društvo si je dalo nalogo, da vzgaja našo mladino v italijanskem duhu. Glede njegovega dela je zanimivo poročilo tržaškega dnevnika »Piccolo« od 50. junija tega leta, ki ga posnemamo po »Istri«.

Uredništvo.

Dvajset let je že odkar je bila ustanovljena institucija »Opera nazionale di assistenza all'Italia Redenta«, ki jo je ustanovila l. 1919. vojvodkinja Helena d' Aosta, ki je še vedno njena predsednica.

V začetku je ta institucija prevzela v Julijski Krajini, na Trentinskem in v Južni Tirolski nalogo za zaščito mater in otrok, potem pa se je dala na ustanavljanje otroških vrtcev. S časom je še prevzela nalogo, ki ji je podelilo ministrstvo za vzgojo, da ustanavlja kmetijske šole v najoddaljenejših vaseh in večerne tečaje za odrasle na deželi.

Sedaj je bil dotiskan spisek stroškov in dohodkov za leto 1957., ki ga je potrdil osrednji odbor na seji dne 21. decembra 1958.

Bralci se ne bodo zanimali za detaljne postavke te bilance in imajo rajši glavne ideje in zaokrožene številke, ki se dobro vtisnejo v glavo. Te so kakor sledi: Vsega skupaj je »Italia Redenta« vzdrževala leta 1957. okoli 500 otroških vrtcev, v katere je pohajalo 15.000 otrok, okoli 50 ustanov za zdravniško pomoč z 200.000 obiski na leto, potem na Južnem Tirolskem nekaj šol za šivanje, nekaj okrepčevalnic in pošolskih ustanov z 2.000 učenci. V petih provincah Julijske Krajine je bilo izdanih v ta namen okoli tri milijone lir na leto, na Južnem Tirolskem milijon in pol, na Trentinskem izpod enega milijona, a v Zadru 200.000 lir. Vse skupaj znaša torej skoraj šest milijonov lir.

V petih provincah Julijske Krajine, in sicer tržaške, videmske, goriške, puljske in reške province, je bilo 183 otroških vrtcev z 8.500 otroki. Na Južnem

Priznati pa moramo načrtu preosnovno resničnost v tretjem odstavku. Sedanje občine niso na področju financ niti za troho avtonomne. Po načrtu bi sicer tudi ne bile, vendar bi bodoče uredbe o finansiranju občin dajale banovinam ne več finančni minister, katerega oblast sega sedaj tako daleč, da predpisuje občinam celo formulacije za preračune. Načrt hoče, da bi izdala država samo načelni, to je okvirni občinski zakon, vse drugo pa bi predpisale banovine. Kaj bi spadalo v okvir, kaj pa med »vse drugo«, načrt ne pove, razen da želi, naj se odredbe o finansiranju občin pridržijo banovinski zakonodaji. Iz predhodnih poglavij načrta pa že vemo, kakšna bi bila zakonodajna pristojnost banovin, kako bi bili sestavljeni banovinski »zbori«. Zato ne bomo pretiravali, če že zdaj izrazimo bojazen, da bi bila podreditev občin pod banovinsko zakonodajo v mejah načrta zelo, zelo danajsko darilo, ki bi sicer zelo ropotalo, zato pa tem manj pomenilo. Zlasti velika je nevarnost, da bi bodoče občine postale plen pokrajinskega (banovinskega) centralizma; ker bi pa bil ta centralizem samo delegat centralizma osrednje oblasti, je jasno, da bi znala postati tudi ta dejanska preosnova sčasoma umišljena, prazna.

Vendar s temi razlagami še nismo zadeli tištega jedra, ki je razlog za to, da predpisi sedanjega stanja, čeprav so na sebi novi in celo umestni, preprosto ne zaležejo, jedra, katerega pomanjkanje v načrtu nas ni samo osupnilo. Načrt je sicer naklonjen nameri, da naj upravljajo občine izvoljeni organi, kako bi pa bili ti organi izvoljeni, o tem molči. In vendar bi bilo potrebno tudi v tem oziru vsaj na kratko nakazati načrtnikovo misel zaradi tega, ker se je v predhodnih poglavjih volilni sesta vizrecno omejil na volitve poslancev in na izvoljeni del banovinskih zborov.

Že zgoraj smo namignili, da je samo v dobri demokraciji mogoče pričakovati kaj dobrega iz morebiti slabih zakonov. V nedemokratičnih razmerah pa niti na sebi dobri zakoni ne morejo zaleči. V tej smeri je načrt prelakoničen, torej dvomljiv. Ta napaka načrta je kriva, da dobiva v naših očeh tudi poudarjanje značaja občine kot »naravne in gospodarske enote« sumljiv pomen, pomen, ki nas spominja na trmasto zatrdjevanje še pri vsakih občinskih volitvah, da te volitve ne smejo biti politične! Z vsiljevanjem gospodarskega značaja občinskih volitev je bilo tako lepo mogoče nagajati — opoziciji.

Načrt dr. P. nas torej pri samoupravi občin še malo ne zadovoljuje. Preveč nas spominja na bombastiko in hvalo tiste »modernizacije« pri naši občini, ki jo že imamo in ki je ljudstvu občino odvzela, ne mu je pa vrnila. Edina sprememba vodilnega pomena, finansiranje občin, je predvidena v okviru drugih sprememb, ki smo jih morali že odkloniti. Načrt nam ni sposoben vrniti občino, kakršno smo načeloma že imeli, še manj pa urediti občino, kakršna naj bo bodoča slovenska svojepravna občina, ki bo sama izvrševala tudi — izvršilno državno oblast na svojem ozemlju — pod nadzorstvom ljudstva in narodne volje, kolikor je ne bo izvrševala ta.

P. O.

Tirolskem je 87 otroških vrtcev s 5.000 otroki, na Trentinskem 16 z 1.000 otroki, v zadrski provinci pa 5 s 400 otroki.

Od treh milijonov lir, ki jih je leta 1957. izdala »Italia Redenta« v petih provincah Julijske Krajine, katere pokrajinski urad je pohvalno voden od strani prof. Cornelije Taverna, dva milijona sta bila namenjena otroškim vrtcem, pol milijona za hrano v teh otroških vrtcih, 150.000 lir je šlo za dispanzerje, za ambulance, in posvetovalnice za dojenčke, ostalo pa za darove za »befano« in knjižnice, za ribje olje in za druga okrepčalna sredstva za otroke, za sončne kopele, za nove naprave, sistemacije itd.

Sredstva za vse to obsežno delovanje so bila dana »Italiji Redenti« delno z ministrskimi podporami in delno s prispevki, ki jih pošiljajo odbori, ki nabirajo denarne prispevke s prireditvami, datjavami, darovi in dohodki prirejanja zabav.

Sistem, vreden posebne omembe, je prispevanje, ki je zvezano s pravico patronata, s katerim dobi odbor, ki plača 6.000 lir na leto določenemu otroškemu vrtcu, pravico prevzeti otroški vrtec v svoje varstvo in mu nadeči svoje ime ali ime kake osebe, ki se jo hoče spominjati. O tem ni nobene točke v pravilniku, ki naj bi to predpisovala, kajti »Italia Redenta« ni upravljana po statutarnih normah, ampak je to postala navada, kar je razvidno iz letnih poročil.

Tako na primer odbor v Padovi izvršuje patronat nad devinskim otroškim vrtcem, ki se zaradi tega imenuje »Asilo Citta di Padova« in plačuje letno za njegovo vzdrževanje 6.000 lir, ki jih redno pošilja.

Prav tako je vzoren tudi odbor iz Mantove, ki pošilja 6.000 lir za vzdrževanje otroškega vrtca v neki vasi na Južnem Tirolskem. Odbor iz Torina pošilja 6.000 lir prav tako za otroški vrtec na Južnem Tirol-

skem in 6.000 lir za dispanzer v Boznu. Tako bi mogli še naprej naštevati.

V Milanu je družina pok. Ettore Rusconi, da bi počastila njegovo ime, podelila kapital, ki znaša danes 138.700 lir in daje 6.000 lir letne rente za vzdrževanje nekega otroškega vrta na Južnem Tirolskem, ki nosi zaradi tega njegovo ime. Društvo ali odbor, ki prevzame varstvo nad vrteem, po navadi pošilja vrteu tudi darove za »befano«. Med vsemi odbori se je najbolj izkazal odbor iz Milana zaradi svojih mnogovrstnih iniciativ in darežljivosti. Sledijo mu Firenze, Napoli in Bologna. Peto mesto na tej lestvici pa zavzema Trst. Tržaški odbor je v letu 1937. nabral okoli 14.000 lir med svojimi člani in z darovi, tu je všteti tudi 5.000 lir, ki jih je dala mestna hranilnica (Casa di Risparmio). S tem denarjem je oskrboval direktno vrtec v Šklednju z 12.000 lirami in vrtec v Lonjerju s 6.000 lirami, za »befano« pa je izdal 5.000 lir kot v preteklih letih.

Predsednica odbora profica Ana Segre Sartorio se osebno zanima vsako leto za »befano« otroškemu vrteu v Štorjah, ki ga ima najrajši.

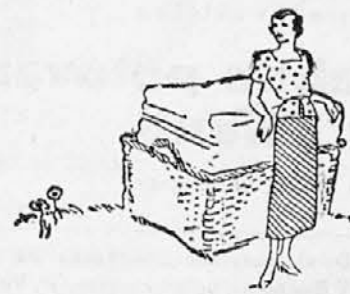
Upravljanje kmečkih šol in večernih tečajev, ki ga je dobilo društvo od vzgojnega ministrstva, ima posebno ravnateljstvo s sedežem v Trento, ki ga vodi šolski inspektor Luigi Molina, neodvisno od uradov,

ki upravljajo vrtee in prehrano. Nadzorstveni urad kmečkih šol in večernih tečajev za Julijsko Krajino je v Gorici, njemu stojijo na čelu didaktični ravnatelj. »Italia Redenta« je v letu 1937. upravljala vsega skupaj 426 kmečkih šol v najmanjših vaseh, kjer ni bilo v preteklosti šole in učitelja in kjer samo en učitelj poučuje otroke obeh spolov od prvega do petega razreda. V teh šolah je bilo 12.000 učencev, od katerih je 9.500 izdelalo razred. V teh šolah prejema otroci zastoj tudi knjige, zvezke, peresa, svinčnike in obtežujejo državni preračun za 5.200.000 lir, ki niso vpisane v stroške »Italie Redente«.

Večernih tečajev za odrasle, ki jih je vodila »Italia Redenta« na račun države, je bilo 816 z 18.000 vpisanih in 15.000 usposobljenih, za kar je bilo potrošenih 825.000 lir, torej nekaj več kakor tisoč lir za vsak tečaj.

Tako znašajo stroški te uprave po naročilu države nad 4.000.000 lir. Letos je »Italia Redenta« prepustila državni instituciji za materinstvo in deco vse higiensko sanitarne institucije, všteti posvetovalnice za dojenčke in otroke v Šklednju, Tržiču, Gorici, Idriji in Klani ter je tako koncentrirala vse svoje delovanje na vzgojo, ki bo še znatno povečano, in to na podlagi novega zakona, ki predpisuje obvezno pohajanje otroških vrteev vsem otrokom od 4. do 6. leta.

Lepo in dobro ohranjeno perilo,

če vzameš vedno
SCHICHT^{ovo}
TERPENTINOVO MILO
...in za namakanje žensko hvalo

Opazovalec

Statistika

Poročali smo že nekajkrat o Statističnem letopisu, ki ga izdaja oddelek za »Splošno državno statistiko« pri notranjem ministrstvu pod vodstvom našega rojaka načelnika dr. Andrejka. Pred kratkim je izšel VIII. letnik, ki je obdelal statistično stvarino za 1937. leto. Hkratu z njim je izšel posebej III. zvezek »Dokončnih nasledkov popisa prebivalstva dne 31. marca 1931. Kdor lista po teh 423 oziroma 133 strani obsegajočih knjigah velike oblike, ta bo našel v njih obilo snovi ne samo, kar se tiče vse države, ampak tudi kar zadeva našo Slovenijo. Lahko se reče, da dobi odgovor na vsako vprašanje, ki ga more v takem delu pričakovati, seveda kolikor je tak odgovor pri sedanjem centralistično unitarističnem sestavu sploh mogoč. Tako na primer ne najdemo v njem podatkov o tem, kako se plačujejo davki po pokrajinah in kako se dajatve državi spet v pokrajine vračajo in podobne stvari. V tem pogledu nacionalni centralizem noče kontrole. Zato ne daje statistiki nobene mogočnosti, da ugotovi tudi take stvari.

Morebiti se bo to v kratkem zgodilo. Sporazum je pred vrati. In v duhu sporazuma bo, da bodo zahtevali Slovenci in Hrvatje odgovor tudi na taka vprašanja. Upamo, da jih bo že prihodnji letnik mogel dati.

V roki imamo tudi posebno statistiko primorske banovine, ki jo je izdala banska uprava te banovine, a jo je priredil Statistični urad v Zagrebu. Tudi Slovenija je imela svoj posebni statistični urad, ki so ga pa jugosloveni seveda že čez tri leta u-e-dinjenja likvidirali in prenesli v Belgrad. To ugotavljamo samo zato, da ne bo spet kdo prišel pa deklamiral, češ, bodimo pridni unitaristi, ne pa avtonomisti kakor Hrvatje, če hočemo kaj imeti. Toda prav avtonomistični Hrvatje so obdržali svoj statistični urad, in kakor je videti, tudi prav uspešno dela. Slovenija pa je še tisto zgubila, kar je imela.

Ime naše „Akademije za znanost in umetnost“

Ko je bila ustanovljena »Akademija za znanost in umetnost« v Ljubljani, so vsi pravi Slovenci pričakovali, da bo nosila tudi pridevek »Slovenska«. Torej: »Slovenska akademija za znanost in umetnost«. Nekateri smo jo tudi imenovali takoj od vsega začetka s tem pridevkom, saj ima vendar namen gojiti slovensko znanost in umetnost in je zato logično ter potrebno, da je to razvidno tudi iz njenega imena, če naj bo z njo pripoznana slovenska znanost in umetnost!

Zanimalo bo prave slovenske ljudi tudi stremjenje zagrebske Akademije za znanost in umetnost, da izpremeni prvotno ime »Jugoslavenska akademija za znanost in umetnost«, v »Hrvatska akademija za znanost in umetnost«. Kakor pravi »Hrvatski dnevnik« z dne 29. julija tega leta, ki seveda tudi odločno zahteva, da se prkrsti zagrebska akademija v »Hrvatsko akademija za znanost in umetnost«, je to stališč ezavzel v slovenski vesti seji zagrebske akademije dne 30. junija tega leta tudi njen predsednik dr. Albert Bazala. Dr. Bazala je poudarjal, da zagrebska akademija ni dobila, ko je bila ustanovljena, pridevek »jugoslavenska« zaradi tega, ker bi ustanovitelji ne bili imeli zaupanja vase in da pridevek »jugoslavenski« kakor so ga v tistih časih razumeli, ni mogel škodovati in ne onemogočiti narodne individualnosti Hrvatov, niti drugih narodov na slovanskem jugu in ne zanikati ali celo zatreti hrvaško državno misel. Pred tem so se pa razmere razvile drugače in je prišlo tako daleč, da

so bile predpostavke južnega slovanstva, ki jih je takrat imelo, preobrnjene. Ko se je to zgodilo, je postalo aktualno tudi ime kademije, čeprav je z vsem svojim delom dokazala, da je bila vedno last hrvaškega naroda. Akademija se tega zaveda in se ravna po hrvaškem zgodovinskem izročilu. Ne bo preslišala glasu hrvaškega naroda, ki jo je skladno z voljo vsega naroda postavil leta -1861. »pod varstvo hrvaškega sabora« ter pričakuje v zaupanju v uspeh narodove borbe, rešitev tega vprašanja od v zato najbolj poklicanega hrvaškega narodnega predstavništva. Kakor vse, bo tudi to vprašanje rešilo v zavesti svoje odgovornosti, ki jo ima nasproti ugledu in zahtevam samobitnosti hrvaškega naroda, pa četudi bi ustava, razmere, nameni in interesi zahtevali, da postopa s premislekom, vendar bo dotedanja smer in duh dela akademije zadostno poročilo za to, da se ne bo izneverila tisti misli, ki jo je vedno vodila, da dela, ponosna na preteklost, misleč na sedanost in z vero v prihodnost hrvaškega naroda.

»Hrvatski dnevnik« pripominja, da je dr. Bazala, ko je omenjal ustavo, mislil na ustanovno pravo in na statut zagrebske akademije, v katerem je določeno tudi njeno ime, kakor tudi pogoji, kedaj se sme izpremeniti statut. Akademija, da stoji po sklepu hrvaškega zbora pod njegovim varstvom. Zarad itega da je poudaril dr. Bazala, da more vprašanje, kakšno naj bo ime akademije, najbolje rešiti hrvaško narodno zastopstvo. Izjava dr. Bazale, da ima tudi politični značaj, ker je predsednik akademije poudaril, da ima odločevati o akademiji, o njenem imenu in njenem delu hrvaški narod po svojem predstavništvu. Hrvatski narod pa želi, da njegova akademija tudi s svojim imenom jasno pokaže, čigava je in čigavi koristim mora služiti.

Ime ljubljanske »Akademije za znanost in umetnost« pa je mogoče spremeniti takoj, medtem ko hrvaškega zbora danes še ni, da bi izpremenil ime zagrebske akademije. Srbska akademija za znanost in umetnost ima srbsko ime, kar je tudi prav in ji niti na misel ne pride, da bi ga izpremenila. Akademije drugih slovanskih narodov, pa tudi drugih velikih evropskih narodov, na primer francoskega, imajo svoja narodna imena. Če se hoče slovenska znanost in umetnost v zamejstvu res uveljaviti in če ima naša akademija namen, da pripoznajo drugi narodi slovensko narodno samobitnost, je treba, da se predstavi s svojim pravim imenom in ne skriva svojega slovenskega bistva!

Hlapci

»Koroški Slovenec« je priobčil 12. p. m. uvodnik »Suženjski značaji«. Ob tehle mislih, ki jih ponatiskujemo iz njega, naj bi se zamislil vsak, ki mu je za to, da se naš narod kedaj osvobodi, da postane svoboden tudi v svojem srcu in svoji duši:

Tudi v slovenskem človeku je dokaj preostalega suženjstva. Češče mu je prirojena nenavadna nesamostojnost v mišljenju. V velikih vprašanjih nima svojega naziranja ali si ga ne upa izraziti. Boječ pričakuje, kaj mu bo povedal drugi, takoj si tuje mnenje osvoji in ga, ker je brez lastne sodbe, le slabo prebavi. Zato se tako težko izkoplje iz neukosti in nerazsodnosti. Prirojeno je mnogim iz naših vrst nekako klečeplazenje pred tujcem. Naj si tujca prinese ta ali oni veter, v očeh nekaterih bo takoj vzrastel v gospoda, da bo sam strmel ob toliki nesamostojnosti okolice. Suženjskim dušam je lastno, da se neprestano sramujejo sebe, svojega stanu in svoje okolice in povzdigujejo v nebesa drugo osebo, drug stan in drugo, tujo okolico. Manjka jim zdravi ponos, in ne vedo, da ima še berač svojo čast. Tako suženjstvo se le prečešče obdaja s prefriganom hinavšči-

no in preračunano priliznjenostjo, da na zadnje ostane samo še značaj pasje duše. Od tako hlinjene zavesti manjvrednosti se s studom obračata še cigan in berač.

Zelo resnične so te besede. A najslabše je pri vsem tem, da jih naš človek bere, pa se ne zaveda vse njihne daljnosežnosti. In če že njihne resnice tajiti ne more, tedaj je prepričan, da veljajo kvečjemu za njegovega slovenskega političnega nasprotnika, ne pa zanj.

V resnici se je pa ta suženjska miselnost tako zagrizla v naše narodno telo, da jo srečujemo prav povsod. Še slovenski puntar ni poznal drugega končnega cilja, kakor izbrati si drugega gospoda. Jugosloven, ki je zabavljaj na Avstrijo, je mislil, da se je s tem že otrsela hlapčevske miselnosti. Toda ta miselnost se je v njem šele prav bohotno razcvetela, ko je ovajal tiste slovenske ljudi, ki so se hoteli postaviti na lastne noge, ko jih je malil in smešil z majhnim številom našega naroda, pa ni pomislil, da s tem mali in smeši le samega sebe, da je prav ta malitev in zasmeh najbolj očiten izraz njegove manjvrednostne zavesti. Kajti takemu hlapčevskemu duhu ne gre v glavo, da bi smel stati slovenski narod na svojih nogah, preveč je prepojen s suženjsko miselnostjo, da bi si mogel sebe predstavljati brez gospoda nad seboj.

Je v tem dokaj naše tragične krivde, a prav tako mnogo zgodovinske usode. Od reformacije in kmečkih puntov sem je ležala težka pest sovražnega tujca nad nami, tistega tujca, ki je po načrtu gojil hlapčevsko misel med nami, da nas ne zgubi izpod oblasti, in ki je zmeraj našel dovolj naših ljudi, ki so mu za borno dnino pomagali pri tem delu. Tistega tujca, ki se mu je leta 1832. zdela pohujšljiva Prešernova »Elegija svojim rojakom«, ta najlepša naša domoljubna pesem. A pri tem ne smemo pozabiti, da je sto let pozneje, leta 1932., prišel jugosloven-hlapec, in decembra tistega leta to pesem vnovič prepovedal.

In zmeraj znova se nam kaže ista podoba slovenskega človeka. Zmeraj se še tožarimo pred tujcem, kdo je večji domoljub, zmeraj še srečujemo ljudi, ki jim je »slovenoborstvo« neka slaba zadeva, če ne naravnost izdajalska. In ker gre bržčas v pamet tudi takega hlapčevskega duha spoznanje, da boj za slovenstvo vendarle ne more biti izdaja slovenstva, meri očitno na to, da je boj za slovenstvo izdaja neke druge misli, ki jo postavlja nad njo. Kajti tako ga je naučila Avstrija, ki je preganjala može, ki so naš narod ljubili in delali zanj. Njegova okorna pamet nad sključenim tilnikom pa takih mož ne bo nikoli razumela.

Ob začetku nove sezone v kinematografih

Konec leta 1937. je bilo v Sloveniji 54 kinematografov, ki so priredili 12.826 predstav in ki jih je obiskalo 2.026.294 ljudi. Odtlej se je precej povečalo število obiskovalcev, dočim je število kinematografov ostalo približno isto. V našem listu smo že večkrat opozarjali na vrsto vprašanj, ki so v zvezi s filmom nastala. So to predvsem vprašanja po namenu in pomenu, ki ga film ima, oziroma ki naj bi ga imel; dalje smo podrobneje obravnavali vprašanje vpliva, ki ga ima film na ljudi, zlasti na mladino, in opozarjali na važnost kkovostne filmske kritike, ki je Slovenci še do danes nimamo.

Pisanje o filmu se pri nas omejuje na reklamo filmskih podjetij, ki so jim vsi filmi najgamljivejši, najboljši, odlikovani v Benetkah itd. in na kratke časopisne sestavke (izmed katerih so še najbolj tisti, ki jih prinaša »Slovenski dom«) in ki se navadno nanašajo na filme, ki jih kinematografi pravkar prikazujejo, ali celo na take, ki so bili že s programa odstavljani. Zelo nam pa primanjkuje resnih in kakovostnih filmskih kri-

POTOVALNI URAD M. OKORN

priredi v oktobru

družabno potovanje
v Milano

ob priliki velesejma.

* Obisk razstave Leonharda da Vinci
v Benetkah ogled razstave P. Veronesa

tik, ki bi izražale svojstveno naše, slovenske poglede na filmske umetnine drugih narodov, ki bi nam na eni strani bližale duha, obliko in smisel teh umetnin ter na drugi strani ostro ločevale naše od tujega in še ostreje, neizprosno, kakovostne proizvode od povprečne, skrajno škodljive filmske plaže. Idejne osnovne taki kritiki morejo biti estetske in etične vrednote, na katerih temelji umetnostna kritika sploh. In gledališka, likovno-umetnostna, glasbena kritika je pri nas običajno na evropski ravni! — Drugi del časopisnih sestavkov, ki o filmu pišejo, pa je obravnava filmov, ki šele bodo na programu poedinah kinematografov. — Poleg kakovostne filmske kritike je tako obveščanje in usmerjanje kinoobiskovalcev najvažnejše, saj blaži vpliv slabega filma s tem, da odvrta ljudi od obiskovanja filmske plaže in pospešuje vpliv dobrega filma s tem, da nanj opozarja in ga razlaga in kaže na njegove kakovosti. Pisanje o bodočem programu pa naj bi bile prave filmske kritike, po smislu take, kot sem to zgoraj omenil in kar v našem časopisju danes še niso. Saj so ta obvestila le — pogosto jezikovno celo slaba — prevodi iz tujih dnevnikov, slepi, nekritični in v ničemer svojstveni prepisi reklam, ki jih filmski proizvajalci za svoje proizvode tiskajo v večje časopise narodov, ki spadajo v njihovo »gospodarsko področje«. To utegne biti koristno za kinopodjetnika, ki bo v prihodnji sezoni tak in tak film vrtel, nikakor pa ne za povprečnega kinoobiskovalca, ki ga reklama more sicer navdušiti za to, da vsak večer sedi v kinematografu, kar je namen reklame, ne razjasni pa mu bistvenih vprašanj o vrednosti poedinah filmov, kar je nedvomno v prvi vrsti za gledalca izredne važnosti; to pa ni brez pomena, če izvzamemo trenutni gospodarski uspeh — tudi za kinopodjetnika in filmskega proizvajalca, ki bo ob prikazovanju plaže počasi pa prav gotovo shiral, ob prikazovanju filmskih umetnin pa bi vzgojil zanesljivo in navdušene gledalce in sebi, svojemu podjetju, pridobil ugled.

Ob vprašanjih filma pri nas smo posebej opozarjali okolnost, da Slovenci svojega filma še

nimamo, da smo navezani na uvoz tujih filmov in zaenkrat še celo na srbsko-hrvaški prevod besedila; da bi prav zato in še zato, ker nas je le dober milijon, morali svoj odnos do kulturnega vprašanja, ki ga film po svojem bistvu predstavlja, točno in jasno sproti opredeljevati. Milijonski narod si ne more privoščiti krvavih vojn in revolucij, ker težko prenese eno samo žrtev. Milijonski narod pa je obsojen na žrtve, če je njegova izobrazbena in kulturna raven nizka. In film — izsek kulturne problematike — zavzema vsak dan večji prostor, dobiva vsak dan več pripadnikov in nikakor ne smemo dopuščati, da bi gledalcu film postal strast, da bi bil gledalec filmu predmet, marveč moramo doseči prav obratno, tako da bo gledalcu film sredstvo pri njegovi kulturni in izobrazbeni rasti.

V zvezi s tem moramo nujno opozoriti na nekakšno skrupulacijo, ki se pri nas pod naslovom »Kinorevija« na 14 dni pojavlja in ki jo je prvotno izdal nekaj g. Volta, sedaj pa jo urejuje in izdaja gđ. Elza Triplat. Doslej je te stvari izšlo 10 števil in uvodne besede ob njenem nastanku so bile: »Naša revija bo informirala čitalke in čitalce, v prvi vrsti kinobiskovalce, o važnejših filmskih novicah, prinašala bo popularne šlagerje in skrbela tudi za zabavo, ki je posebno današnjemu človeku potrebna kakor vsakdanji kruh.« Poleg tega obljublja »srčnega zdravnika« in razpisuje nagrade v obliki stenskih slik filmskih igralcev. O stvari podrobneje nima smisla govoriti, le zato jo omenjamo, ker se čudimo, da taka zadeva, ki je po svoji kakovosti za silo podobna nemškemu »Magazinom«, sploh more izhajati. Sestavki, ki jih prinaša, so skoraj dosledno vsi prepisani iz tujih obzornikov, mimo drugega večinoma iz srbsko-hrvaških. Ukvarja se skoraj izključno z ameriškimi in angleškimi filmi, francoske omenja le mimogrede, o čeških je pisala v 10. številki 4 vrstice. Za kakovost filmov je brez poslušala in predstavlja kvečjemu reklamo za ameriška podjetja in napačni slovenščini. Take pojave odločno odklanjamo, zoprni so nam, ker odvrta pogled od bistvenih stvari in zastrupljajo celo naravno bčutje povprečnega gledalca za kakovost.

Dvojna morala

Brez vojne napovedi so začeli Japonci vojno s Kitajsko. Brez vzroka so napadali kitajska mesta, in mirno kitajsko prebivalstvo so morili v množicah. Nad milijon ljudi je bilo poklanih, ne da bi se bili upirali, zlasti moške so po navadi kar vlekli iz hiš in pobijali. In če so Japonci kje od kitajske vojske potolčeni, se maščujejo za poraz s tem, da spuščajo iz letal bombe na nezavarovane vasi in mesta. Zakaj? Zato da si s tem pridobe ljubezen kitajskega naroda. Za prav nič drugega jim ne gre, že celo pa ne za osvojitve kitajske zemlje, ki jo menda zasedajo ob težkem premagovanju svojega dobrega in usmiljenega srca. Tako bi vsaj vsak sodil, kdor bere, kako razlaga in opravičuje »Frankfurter Zeitung« japonsko vojno s Kitajci:

deljek, da je bilo opaziti v mestu komaj katerega. Odsotnost Hrvatov in sploh domačinov je bila splošna, da so to opazile oči same od sebe.

Slovenec, posebno Ljubljčan, je pa rojen radovednež. Rajši je brez jedi, kakor da bi zamudil priložnost, delati družbo gospodu Tadiji Zjajvuku ali komur koli. Godba ga vrže o polnoči iz postelje in stopa za njo navkljub trganju v kosteh. Potem se pa jezi in tolaži samega sebe in druge z računi — skrivaj seveda — da je bilo »naših« toliko, onih drugih pa »samo« toliko, kakor da jim je bilo zapisano na čelu, kaj da so. Gospod Tadija Zjajvuk pa ni tako tenkovesten; vzame v zakup vse in reče kratko in malo: Zapišite, da jih je bilo sto tisoč...

Hiša na Deždičevem prilazu, kjer stanuje dr. Maček, je bila tiste dni kar oblegana. Živahno je bilo pred njo tudi sicer, saj so postajali tam okoli noč in dan številni policijski agentje in jemali na muho vse prilece. Brezplačno vožnjo so izkoristili tudi radičevci s tem, da so poslali v Zagreb zaupnike iz vseh krajev. Skoraj vsaka vas, najmanj pa vsak okraj, je poslal vsaj po dva moža.

Od slehernega vlaka so se trgale skupine, in hodile s postaje naravnost proti Prilazu. Tu so se strnile v vrsto ter čakale na sprejem pri »gospodu predsedniku«. Dr. Maček je kmetom tudi v zasebnem razgovoru samo gospod predsednik; nihče ga ne imenuje drugače.

Tisti, ki so odhajali, ker so že opravili, niso dajali onim, ki so še čakali nobenih pojasnil, če jih niso poznali. Tisti, ki je spraševal ali bil vprašan, bi mogel biti vohun ali celo izzivač. V času nasilja, ko sta imela nagobčnik človek in tisk, je verjel in zaupal hrvaški kmet le tistemu, ki ga je poznal dobro kot popolnoma zanesljivega. Polstoletni politični boj ga je izšolal in naredil previdnega.

Računajoč s človeškimi slabostmi, kakor so pozabljenost, nagnjenje k pretiravanju ali malotenuju, in ne v zadnji vrsti omahljivost, pošiljajo vasi in organizacije k »gospodu predsedniku«, zlasti kadar gre za zaupnejše stvari; vedno po več zaupnikov, da se medsebojno nadzirajo.

Japonska ne mara dobiti vojne, da bi zasedla deželo; njen vojni cilj je pridobivanje prijateljev Japonske, ki naj bi stopili na čelo nove zavezniške Kitajske. Mnogo takih mož si je že pridobila; mnogo njih, in zraven marsikateri japonski častnik, pa je postal žrtev naglega strela na javni cesti, bodala v nočnem kotu, strupa pri pojedini.

Kitajci namreč niso taki ljudje, ki bi od tujca postavljene vodiče priznali za svoje vodnike, imajo jih pač za izdajalce, ki so se sami postavili izven vseh npravnstvenih zakonov in zoper katere se bojujejo prav tako izven tistih npravnstvenih zakonov, ki že tako nimajo v vojni velike veljave.

Zato bi dejali, da res ne kaže pri takih priložnostih moralizirati, kakor bi to hotel nemški list, in govoriti celo o zarotnikih, ko gre za boj naroda za svobodo zoper tuje nasilnike. Tako so se pač borili še vsi narodi za svojo svobodo, če so jo hoteli doseči, tudi Nemci niso delali drugače, in če bi brala »Frankfurter Zeitung« zgodovino laških osvoboditvenih vojn zoper Avstrijo, bi našla dovolj podobnih primerov.

A nekaterim narodom se menda zdi, da velja pravica odpora in upora samo zanje. Če dela drugi takisto zoper nje, je seveda naravno manjvreden zarotnik in izdajalec.

Indija in Japonska

Japonski imperialisti bi hoteli narisati sedanji položaj v Aziji, ko da bi azijski narodi samo kopneli po tem, da pridejo od njihovo oblast. Resnica pa je tudi tukaj precej drugačna. Znano je, in vsakdo bere lahko vsak dan, s kakšno odločnostjo se jim upirajo Kitajci, komaj kaj manj je znano, da so Filipinci, ki so jim Amerikanci prostovoljno dali svobodo, te vendarle prosili, naj pustijo svojo vojsko na njihovem otočju, dokler se sami ne pripravijo in oborože, da bi jih lepega dne ne iznenadila kakšna japonska zasedba po znanih celotnostnih zgledih. A še bolj odločno so zoper Japonce Indijci s svojo staro preduhovljeno omiko, ki je v vsakem pogledu drugačna od japonske in mnogo bližja evropski. V tem pogledu beremo v »Neue Zürcher Zeitung«:

V Indiji je odpor proti celostnim državam in njihovim naukom zelo močan. Nikjer ni abesinska vojna živahneje razburjala duhov, nikjer ne obsojajo strastneje japonske osvojevalne vojne zoper Kitajsko. Italija je prenehala dajati denar za propagando v Indiji. Japonska in Nemčija bosta morebiti sčasoma naredili podobne skušnje. Uradne smernice indijske zunanje politike je oblikoval vseindijski zbor neposredno po septembrski stiski lanskega leta v resoluciji. Ta izraža stud Indijcev, zlasti Hindujev, pred vojno in njenimi grozovitostmi; pripoznava načelo svobode, dobre volje in mednarodnega sodelovanja in obsoja vsak imperializem.

A tudi sicer je ta sklep vseindijskega zbora poučen. Gotovo je namreč, da ne bi bil nikoli tako govoril, če bi bili Indijci res tako zatirani od Angležev, kakor bi nam hoteli navesti listi fašističnih držav. Indijci sicer z angleško oblastjo niso popolnoma zadovoljni, več svobode in več pravic zahtevajo, enakopraven velikobritanski dominion hočejo postati. A vedo tudi, da so svobodoljubni Angleži za take stvari dostopni, da bi pa Japonci nikoli ne bili. Moč svobode, ki jo predstavlja velikobritansko vladarstvo danes morebiti v najvišji meri, veže to največjo državno zvezo. In prav zaradi te svobode je ta na videz rahla državna zveza mnogo trdnjša v svojih podstavah, kakor marsikatera druga, ki se kar cedi od državne enotnosti, ki pa jo drži vkup le surova sila.

Mali zapiski

Sprememba v ljubljanski operi, ostanek v drami

Mesto dosedanjega upravnika opere, dirigenta g. Poliča, je pred dnevi prevzel profesor na konservatoriju in »Slovenec« glasbeni kritik, gospod Vilko Ukmar in za vrhovnega opernega režiserja je bil imenovan gospod Ciril Debevec, ki je bil doslej dolga leta režiser v drami. Obema gospodoma na tem mestu čestitamo in verujemo v njun uspeh, v novo vstajenje opere, edine slovenske tovrstne kulturne ustanove, ki bi je najmanj v teh dneh mogli pogrešiti in katere delovanje bi želeli gledati na višji kulturni ravni ter drugam usmerjeno, kot je bilo to v minulih letih.

Po odhodu ing. arh. Bojana Stupice, ki je že prejšnje leto odšel iz ljubljanske drame in po premestitvi g. Cirila Debeveca ostajata v ljubljanski drami kot edina režiserja gg. dr. Bratko Kreft in prof. Osip Šest.

Čigava je slovenska zemlja?

Opozarjamo na sestavek Ivana Bratka: »Nekmetška in tuja zemljiška posest v Sloveniji«, ki je izšel v 7—8 številki »Tehnike in gospodarstva« in ki s skrbno zbranimi podatki izpopolnjuje sliko o življenjskem standardu našega človeka.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Še eno zgodbico s shoda, ki je ni menda omenil noben list. Takoj po prvih besedah govornikovih je zagrmel na tako imenovanem Griču top, ki nanzanja Zagrebčanom poldansko uro. Večina je to imela za zapozneli znak začetka zborovanja. Tedaj pa zakliče nekdo Pod repom (zadnja stran Jelačićevega spomenika): »Bomba!« Klic je šel od ust do ust, množica se je vznemirila, val pririvanja se je širil bolj in bolj. Skrajni so začeli bežati, kar so jim dale noge. Zmešnjava je nastala tudi na govorniškem odru, vsi so tiščali k mikrofonu, nerazumljivo hreščanje zvočnikov je zmedo še povečalo. Večina pobeglih se ni več vrnila. Pozneje se je zvedelo, da so topovski strel dali na »program« frankovci.

Pri nas mnogo govore in pišejo »o zdravi duši v zdravem telesu«. Dela se pa ne vedno tako, da, še zunanja podoba, tista, ki jo lahko vidi vsak tujec, ni ugodna za nas. Skrbe največ samo za telo, a ne mogoče v socialnem duhu. Zavijajo ga v pisano blago in nauče njegove okončine nekaj gibov, da je kaj za oči. K temu še vzklik z varovalno znamko, da pridejo na svoj račun tudi ušesa. Pri raztezanju pravokota podolgem in počez, mora biti seveda tudi primeren hrup, izražajoč udanost in navdušenje. Tako je tisto, kar naj bi bilo gibanje, dejansko samo miganje. Udje migajo, grlo se dere, duh je pa v kletki.

Na zagrebškem shodu je bilo videti marsikaj, kar bi lahko služilo Slovincem za zgled. Predvsem samopremagovanje in disciplino hrvaških množic. Režimovci in za roko pripeljani zborovalci so bili popolnoma sami med seboj; noben radovednež, nobeno zijalo, ne mestno ne kmečko, ni povečalo njihovega števila.

Kdor je moral mimo, je hitel, ne da bi se ustavil. Ob nedeljah je Zagreb poln šestincev in šestink v narodnih nošah, ki prinašajo in odnašajo perilo. Tistikrat so preložili ta opravke na pone-